

AVG: Praktische handleiding

Al in 2015 spraken wij binnen CIO plenair over de op handen zijnde nieuwe privacywetgeving. In de vergadering van juni 2017 hebben wij u een handreiking gedaan onder de toezegging dat we in overleg met de autoriteit persoonsgegevens nader zouden ingaan op de kerk-specifieke materie.

Het overleg met de autoriteit loopt niet heel makkelijk. Hierover zullen we u bij de vergadering een nadere toelichting geven. Wij merken dat er behoefte is aan aanvullende informatie.

Ik kies er nu voor om de visie op de AVG met u te delen, vanuit het CIO, zonder dat deze in detail is afgestemd met de Autoriteit Persoonsgegevens.

Ten behoeve van het goede gesprek binnenkerkelijk reiken we u het volgende aan:

1. Kerk- Staat relatie: De duiding van de AVG in de Nederlandse Kerk-staat relatie
2. Effect AVG: Wettelijk kader betreffende privacy vanaf 25 mei 2018.
3. Huiswerk
4. Tot slot

In de plenaire vergadering van 2 februari willen we hier nader op ingaan én we proberen voor die middag een expert-meeting te organiseren ten behoeve van de specialisten van uw kerkgenootschap.

In aanvulling daarop willen we, evenals bij LEI en ANBI, aan u verzoeken om de experts-AVG binnen uw kerkgenootschap aan ons kenbaar te maken.

Dat mag via de mail aan mevrouw Van Straaten (C.vanStraaten@rkk.nl) graag voor **15 januari 2018**. Hier zien we ook graag casuïstieken en concrete dilemma's die bij de uitwerking van het "huiswerk" binnen uw kerkgenootschap binnenkomen.

Mr drs D.P.J. Woestenberg
Secretaris CIO

DWG/20171214 AVG

1. Kerk – Staat relatie

De context van de nieuwe Privacy-wetgeving is een Europees rechtelijke. In deze notitie verstrekken we u bewust iets meer achtergrond informatie over de inkadering van deze Verordening die voor alle organisaties in de Europese Unie gaat gelden (ook de gemeenten, bedrijven en sportverenigingen) maar juist vanwege persoonsgegevens die te maken hebben met persoonlijke levensovertuiging, voor kerkgenootschappen een bijzonder regime kent.

Verhouding Europees recht en Nederlands recht

De verhouding tussen de overheid en de kerkgenootschappen wordt binnen het Europees Recht toevertrouwd aan de lidstaten. Dit is geborgd in art 17 van het Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie:

- 1. De Unie eerbiedigt de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het nationaal recht in de lidstaten hebben, en doet daaraan geen afbreuk.*
- 2. De Unie eerbiedigt tevens de status die de levensbeschouwelijke en niet-confessionele organisaties volgens het nationaal recht hebben.*
- 3. De Unie voert een open, transparante en regelmatige dialoog met die kerken en organisaties, onder erkenning van hun identiteit en hun specifieke bijdrage.*

Ook in de AVG wordt deze verhouding expliciet benoemd:

(165) Overeenkomstig artikel 17 VWEU eerbiedigt deze verordening de status die kerken en religieuze verenigingen en gemeenschappen volgens het vigerende constitutioneel recht in de lidstaten hebben, en doet zij daaraan geen afbreuk.

De Nederlandse Kerk-Staat-verhouding vindt zijn basis in artikel 6 van de Nederlandse Grondwet

- 1. Ieder heeft het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden, behoudens ieders verantwoordelijkheid volgens de wet.*
- 2. De wet kan ter zake van de uitoefening van dit recht buiten gebouwen en besloten plaatsen regels stellen ter bescherming van de gezondheid, in het belang van het verkeer en ter bestrijding of voorkoming van wanordelijkheden.*

De Inrichting van kerkgenootschappen, hun manier van werken, besluitvorming en governance is voorts geborgd in artikel 2:2 van het Burgerlijk Wetboek.

- 1. Kerkgenootschappen alsmede hun zelfstandige onderdelen en lichamen waarin zij zijn verenigd, bezitten rechtspersoonlijkheid.*
- 2. Zij worden geregeerd door hun eigen statuut, voor zover dit niet in strijd is met de wet. Met uitzondering van artikel 5 gelden de volgende artikelen van deze titel niet voor hen; overeenkomstige toepassing daarvan is geoorloofd, voor zover deze is te verenigen met hun statuut en met de aard der onderlinge verhoudingen.*

De AVG respecteert in beginsel de bestaande wettelijke afspraken tussen kerken en de overheid in de nationale lidstaten.

2. Effect AVG

De verwerking van persoonsgegevens door kerkgenootschappen

Bij de verwerking van persoonsgegevens binnen een kerk moet om te beginnen een onderscheid gemaakt worden tussen twee soorten persoonsgegevens:

1. persoonsgegevens die worden verwerkt in de context van artikel 9 AVG
2. persoonsgegevens die worden verwerkt in de context van artikel 6 AVG

Dit onderscheid wordt toegelicht in het navolgende.

Artikel 9 AVG: Binnenkerkelijke verwerking van persoonsgegevens over leden en niet-leden

Art 9: Verwerking van bijzondere categorieën van persoonsgegevens

1. *Verwerking van persoonsgegevens waaruit ras of etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen, of het lidmaatschap van een vakbond blijken, en verwerking van genetische gegevens, biometrische gegevens met het oog op de unieke identificatie van een persoon, of gegevens over gezondheid, of gegevens met betrekking tot iemands seksueel gedrag of seksuele gerichtheid zijn verboden.*

Lid 1 is niet van toepassing wanneer aan een van de onderstaande voorwaarden is voldaan:(...)

- d) *de verwerking wordt verricht door een stichting, een vereniging of een andere instantie zonder winstoogmerk die op politiek, levensbeschouwelijk, godsdienstig of vakbondsgebied werkzaam is, in het kader van haar gerechtvaardigde activiteiten en met passende waarborgen, mits de verwerking uitsluitend betrekking heeft op de leden of de voormalige leden van de instantie of op personen die in verband met haar doeleinden regelmatig contact met haar onderhouden, en de persoonsgegevens niet zonder de toestemming van de betrokkenen buiten die instantie worden verstrekt;*

De specifieke regeling van artikel 9 AVG gaat over het delen van persoonsgegevens binnen het landelijk kerkgenootschap (dat betekent binnen een kerkelijke gemeente of parochie, maar ook tussen parochies of kerkelijke gemeenten onderling).

Dergelijke uitwisseling van persoonsgegevens behoeft **geen toestemming**. Wij denken hierbij aan informatie over doopregistratie (om vast te stellen of er sprake is van (oud)leden), overlijden, maar ook verhuizingen (al dan niet via SILA die als verwerker uitvoeringsorgaan is, dat tevens valt onder deze bepaling), geen expliciete toestemming van kerkleden behoeft.

Praktisch is het onwenselijk dat er toestemming gevraagd gaat worden voor de verwerking van deze gegevens, omdat toestemming verlenen impliceert dat die zelfde toestemming ook weer ingetrokken kan worden. In dat geval zou het regime van artikel 6 van toepassing zijn, inclusief het recht op vergeten te worden.

Artikel 6 AVG: verwerking van persoonsgegevens over leden en niet-leden voor zover niet valt onder de scope van artikel 9 AVG.

Art 6 AVG

1. De verwerking is alleen rechtmatig indien en voor zover aan ten minste een van de onderstaande voorwaarden is voldaan:

a) de betrokkene heeft **toestemming** gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer specifieke doeleinden;

f) de verwerking is noodzakelijk voor de behartiging van de gerechtvaardigde belangen van de verwerkingsverantwoordelijke of van een derde, behalve wanneer de belangen of de grondrechten en de fundamentele vrijheden van de betrokkene die tot bescherming van persoonsgegevens nopen, zwaarder wegen dan die belangen, met name wanneer de betrokkene een kind is.

ART 7 AVG Voorwaarden voor toestemming

1. Wanneer de verwerking berust op toestemming, moet de verwerkingsverantwoordelijke kunnen **aantonen** dat de betrokkene toestemming heeft gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens. ,

2. Indien de betrokkene toestemming geeft in het kader van een schriftelijke verklaring die ook op andere aangelegenheden betrekking heeft, wordt het verzoek om toestemming in een begrijpelijke en gemakkelijk toegankelijke vorm en in duidelijke en eenvoudige taal zodanig gepresenteerd dat een duidelijk onderscheid kan worden gemaakt met de andere aangelegenheden. Wanneer een gedeelte van een dergelijke verklaring een inbreuk vormt op deze verordening, is dit gedeelte niet bindend.

3. De betrokkene heeft het recht zijn **toestemming te allen tijde in te trekken**. Het intrekken van de toestemming laat de rechtmatigheid van de verwerking op basis van de toestemming vóór de intrekking daarvan, onverlet. Alvorens de betrokkene zijn toestemming geeft, wordt hij daarvan in kennis gesteld. Het intrekken van de toestemming is even eenvoudig als het geven ervan. , ,

4. Bij de beoordeling van de vraag of de toestemming vrijelijk kan worden gegeven, wordt onder meer ten sterkste rekening gehouden met de vraag of voor de uitvoering van een overeenkomst, met inbegrip van een dienstenovereenkomst, toestemming vereist is voor een verwerking van persoonsgegevens die niet noodzakelijk is voor de uitvoering van die overeenkomst.

De basisregel is gegeven in art 6 AVG. De verwerking van persoonsgegevens is alleen rechtmatig indien en voor zover aan ten minste een van de onderstaande voorwaarden is voldaan. Artikel 6 AVG is dus een limitatieve lijst van gronden op basis waarvan verwerking van persoonsgegevens is toegestaan. Als een grond ontbreekt is de verwerking onrechtmatig. De belangrijkste hierbij is onder 1a dat de betrokkene heeft toestemming gegeven voor de verwerking van zijn persoonsgegevens voor een of meer specifieke doeleinden. Naast artikel 6 biedt artikel 7 verdere voorwaarden waaraan de toestemming zou moeten voldoen. Op basis hiervan komen we tot "huiswerk".

3. Huiswerk

Wij adviseren u om voor de kerk een inventarisatie te maken van de wijze waarop en door wie in welke gevallen met persoonsgegevens van leden en oud-leden wordt gewerkt.

I **AVG 6 of AVG 9?**

Eerste belangrijke onderscheid hierbij is

- Welke gegevens worden –enkel- binnenkerkelijk verwerkt én zijn relevant voor het bepalen van (oud-)lidmaatschap?
- Welke gegevens worden gebruikt in de interactie met de buitenwereld? Hierbij moet u denken aan nieuwsbrieven, media uitlatingen, briefjes in de kerk, het openbare deel van een website, maar ook usb-sticks, gemeentegids, openbare postvakjes, etc.

Hierbij maakt u op basis van uw kerkelijke activiteiten helder in welke gevallen er sprake is van verwerking van persoonsgegevens op basis van artikel 9 AVG en in welke dat er sprake is van verwerking op basis van artikel 6 AVG.

II **ACTIEF BEHEER VAN PERSOONSgegevens CF ART 6**

Het is van belang om een inventarisatie op schrift te stellen en te komen tot een protocol. Een voorzetje voor een gesprek hierover vindt u in de **Bijlage**. Belangrijkste veranderingen op gebied van privacyregulering vanuit artikel 6 AVG en de dagelijkse praktijk, betreffen in ieder geval de volgende punten:

- Er is een nieuw principe van verantwoording bij het opslaan van persoonsgegevens: het is noodzakelijk dat door de kerk kan worden aangetoond op welke wijze men denkt aan de regels te voldoen.
- Verder is het noodzakelijk om een beleid te voeren voor de verwerking van de persoonsgegevens. Dit beleid dient op papier te staan en uitgevoerd te worden. Dit beleid moet in ieder geval een aantal zaken bevatten. Deze geef ik u in een checklist mee ten behoeve van “**Toestemming**”.

Check 1:

Het is noodzakelijk om toestemming te hebben van de personen waarvan de gegevens geregistreerd worden.

Belangrijk bij toestemming is, dat duidelijk moet zijn dat:

1. de toestemming vrij gegeven is,
2. de betrokkenen goed is geïnformeerd en
3. dat betrokkenen de mogelijkheid heeft de toestemming in te trekken.

Deze toestemming moet kunnen worden aangetoond. Het aantonen gaat ver: uit de bestanden moet blijken wanneer en hoe de toestemming is verleend en ook waarvoor toestemming is verleend.

Toestemming is heel belangrijk. Een en ander betekent dus dat bijvoorbeeld het slechts aanvinken van een hokje op een formulier niet voldoende is. Let op, ook bijvoorbeeld het versturen van een email aan alle leden over een buiten het kerkgenootschap vallende aangelegenheid, zoals bijvoorbeeld een actie voor de voedselbank, kan niet gebeuren, zonder dat er expliciet toestemming is gegeven voor het versturen van een dergelijke email.

Check 2:

De gegevensverwerking moet transparant, specifiek en adequaat zijn, alsmede relevant en gelimiteerd tot het doel waarvoor het is verkregen.

Dat betekent dat bedacht moet worden

- *wat* wordt er vastgelegd,
- *waarom* worden gegevens vastgelegd en
- alleen die gegevens vastleggen die je nodig hebt en waarvan het *doel* aan betrokkene is duidelijk gemaakt.

Check 3:

De persoonsgegevens die worden geregistreerd zullen accuraat en up-to-date moeten zijn, en indien het niet meer noodzakelijk is de gegevens te bewaren, zullen deze moeten worden vernietigd. Het is belangrijk om na te gaan wanneer informatie wordt verwijderd, wie dat kan doen, maar ook om bijvoorbeeld wachtwoorden van websites te behouden om informatie aan te kunnen passen.

Check 4:

Gegevens moeten veilig bewaard worden. Dit verwijst naar datalekken, maar ook papieren registers of usb-stickjes.

- De verkregen toestemming moet voorts iedere 5 jaar worden gecontroleerd/geëvalueerd, zodat men zeker weet dat de gegeven toestemming nog steeds geldig is.
- In geval van de registratie van persoonsgegevens van kinderen is het noodzakelijk de schriftelijke toestemming van de ouders te hebben en te kunnen aantonen. Voorts gelden hiervoor ook alle hierboven genoemde eisen en waarborgen.
- Het is nog onduidelijk of het noodzakelijk zal zijn een zogenaamde Data Protection Officer aan te stellen. Het staat vast dat bij de gegevensverwerking van grote aantallen personen dit noodzakelijk is, maar er is nog niet vastgesteld om welke hoeveelheid personen het gaat. Desondanks is het wel aan te raden om in ieder geval een iemand verantwoordelijk te maken voor het beheer en de verwerking van de persoonsgegevens. Dit hoeft geen extern persoon te zijn, maar kan iemand binnen het kerkgenootschap zijn. Misschien dat hierin door het CIO een rol kan worden vervuld. Hierover moet met de Autoriteit worden gesproken.

4. Tot slot:

1. De voorzitter en secretaris spannen zich in om op 2 februari een expert-meeting te organiseren over de onderhavige problematiek.
2. Bij deze bijeenkomst willen we nader inzoomen op de dilemma's die de uitvoering van de AVG bij kerken in de CIO-achterban oproept. Wij roepen u op om casuïstieken aan te reiken die binnenkerkelijk vragen oproepen.
3. In de tussentijd adviseren wij u om binnenkerkelijk, te beginnen met het maken van een inventarisatie van de wijze waarop en door wie in welke gevallen met persoonsgegevens van leden en oud-leden wordt gewerkt. Ook om te bezien in welke gevallen er sprake is van artikel 9 AVG en in welke gevallen zij menen dat er sprake is van artikel 6 AVG. Het is van belang om deze inventarisatie op schrift te stellen.

Het is belangrijk om de volgende zaken op orde te hebben:

1. de diverse vormen van gegevensverwerking (artikel 6 en artikel 9 AVG)
2. het doel van de diverse vormen van gegevensbewerking,
3. de wettelijke basis voor het verwerken van gegevens,
4. een lijst van alle verwerkingsprocessen en verwerkingen,
5. de veiligheidsmaatregelen en
6. de mogelijkheden om de gegevens op te halen.

Bijlage:

Hoe kan men zich voorbereiden op de AVG?

1. Check welke gegevens er zijn, hoe en waarom ze gebruikt worden en met wie de informatie wordt gedeeld of voor wie de informatie toegankelijk is.
2. Check hoe de informatie wordt opgeslagen en hoe deze is beschermd.
3. Bekijk alle processen en bekijk of deze gerechtvaardigd zijn en volledig gedocumenteerd.
4. Bekijk van alle gegevens of er expliciete toestemming is en hoe deze is verkregen en of deze gedocumenteerd is.
5. Bekijk alle bestaande procedures met betrekking tot vragen van personen, zijn deze adequaat en up-to-date?
6. Wat is de procedure voor het up-to-date houden van de gegevens en wat is de procedure om gegevens te verwijderen?
7. Check alle bestaande IT systemen op het verwerken van gegevens, veiligheidsprocedures etc.
8. Maak een Data Protection Impact Assessment, ook wel PIA (Privacy Impact Assessment) genoemd, om er voor te zorgen dat alle procedures voor compliance en beveiliging klaar zijn, gegevensverwerking gericht is op het doel waarvoor de gegevens verkregen zijn en de risico's in kaart zijn gebracht. (ook deze verplichting geldt waarschijnlijk alleen voor gegevensverwerking op grote schaal maar is wel een handig instrument om ervoor te zorgen dat alles in orde is). Een DPIA of PIA is een beoordeling om het effect van beoogde gegevensverwerking in kaart te brengen.
9. Indien er sprake is van externe gegevensverwerking, dus door derde partijen, stel een verwerkersovereenkomst op.
10. Kijk naar het huidige beleid voor melden van data lekken en pas het zo nodig aan. Let hierbij ook op hoeveel computers bepaalde bestanden staan en hoe hier mee wordt omgegaan. Het is verstandig om de aantallen computers, bestanden en mensen die bij en met persoonsgegevens werken zoveel mogelijk te beperken.

AUDIT formulier: voor alle bestanden, email lijsten, spreadsheets, papieren documenten en andere persoonsgegevens.

Omschrijving	Waarom data bewaren, waarvoor gebruikt	Basis, toestemming waarvoor	Wie beschikt over data, wie heeft toegang?	Welke veiligheids procedure zijn er	Hoe lang worden gegevens bewaard	Past dit binnen nieuwe privacy beleid	Actie